

Woorden met een smaakje – over hoe we naar dieren verwijzen

Doelgroep	voortgezet onderwijs – bovenbouw
Vorbereidingstijd	5-10 min.
Lesduur	30-40 min.
Kerdoelen (herzien sep. '24)	5 (doelgericht spreken en schrijven) 6 (creatief taal gebruiken) 11 (reflecteren op taalactiviteiten) 14 (talige identiteit)
Taalperspectief (systemisch, individueel, sociaal cultureel, historisch)	systemisch (hoe werkt taal) individueel (wat betekent taal voor mij) historisch (waar komt taal vandaan en waar gaat het naartoe)
Lestype (klassikaal, groepjes, individueel)	individueel/in groepjes en klassikaal
Materiaal/benodigdheden	digibord, een aantal kranten en tijdschriften (eventueel internet)
Thematiek	taal en beeldvorming, doelgerichte communicatie, mens en natuur, taalbewustzijn
Competenties	kritisch denken, observeren, verwoorden

Bronnen:

‘Goed geframede diertaal’ door Lindi Boeije en Sarah Gagestein (*Onze Taal*, 2025 nr. 3)

‘[Ecolinguistics: Language, Ecology and the Stories We Live By](#)’ door Arran Stibbe (2015)

‘[Language creates relations between humans and animals](#)’ door Alwin Fill (2015)

Achtergrond

Ecolinguïstiek is een tak van taalkunde die zich bezighoudt met de taal waarin wij onszelf tot de wereld verhouden, vanuit ecologisch perspectief. Hierin zetten wij als mensen voornamelijk onszelf centraal en gebruiken we taal om de wereld naar onze hand te zetten. Dit wordt veel gedaan door middel van framing. Framing is het kiezen van woorden die onze kijk op de werkelijkheid beïnvloeden. Hierdoor geven we met taal bewust of onbewust een duwtje aan hoe iemand anders iets ervaart. Dat gebeurt veel in bijvoorbeeld reclames, nieuws en politiek.

Deze les laat zien hoe taal ons beeld van dieren bepaalt. Want: noem je een hond een ‘trouwe viervoeter’ of een ‘stoepvervuiler’? En is een rat ‘ongedierte’ of juist een ‘nuttig beest dat afval opruimt in de stad’? De woorden die we kiezen, vertellen niet alleen iets over het dier, maar ook over hoe wij ons tot dat dier (willen) verhouden.

Belangrijk: deze les gaat niet over wat goed of fout is in onze omgang met dieren, maar over bewustwording van de sturende werking van taal.

Deze les is gebaseerd op een van de artikelen uit ons themanummer 'Dier en Taal' (mei, 2025). Lees dit artikel door voor de achterliggende context van de les en verdere informatie over dit onderwerp. Je kunt hem downloaden op de webpagina van deze les.

Uitleg en discussie over framing (klassikaal)

Stel de klas de volgende vragen:

- Wat voor beelden of woorden komen er in je op bij het woord *kip*? En wat bij *plofkip*?
- Wat komt er in je op bij het woord *boerderij*? En wat bij *intensieve landbouw*?
- En wat bij *paprika*? En wat bij *snoepgroente*?

Reflecteer gezamenlijk op de verschillen in associaties en lading tussen deze woorden.

Leg uit dat taal zelden neutraal is. **Framing** is het – bewust of onbewust – gebruiken van taal om een bepaald beeld of gevoel op te roepen. Dit wordt veel gedaan in reclames, nieuws en politiek. Door bijvoorbeeld een dier op een bepaalde manier te beschrijven, wordt gestuurd hoe de ander hierover denkt. Er zijn twee veelvoorkomende vormen van framing:

1. **Eufemisme:** een verzachtende term gebruiken
 - Dieren *ruimen* in plaats van *afmaken* bij een ziektedreiging.
 - In de dierentuin zijn dieren *gehuisvest in een verblijf* en niet *gevangen in een kooi*.
 - Veel media hebben het over de *probleemwolf*, natuurbeschermers noemen het een *symbool van biodiversiteit*.
2. **Erasure** (uitwissing): iets bewust weglaten of verhullen
 - Bijvoorbeeld een afbeelding van een blijde kip laten zien in een reclame voor kipburgers.

Bespreek klassikaal:

- Denk je dat taal neutraal is of kan zijn? Waarom wel of niet?
- Kun je een moment bedenken waarin je expres andere woorden gebruikte, om iets mooier of juist harder te laten klinken?
- Hoe kun je framing herkennen en hoe kun je ervoor zorgen dat je kritisch blijft over de richting waarin je gestuurd wordt?
→ Geef als tip mee dat het altijd waardevol is om op zoek te gaan naar alle kanten van een verhaal, dus meerdere bronnen te bestuderen, om een eigen mening te kunnen vormen.

Kijkopdracht (klassikaal)

Laat leerlingen twee reclamespots zien. De eerste is een [advertentie van McDonald's voor kipnuggets](#). De tweede is een [parodie van Wakker Dier](#), die het gebruik van plofkippen door McDonald's aan de kaak stelt.

Vraag de leerlingen na het kijken hoe de boodschappen van de twee spots verschillen. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen in framing en hoe sturen die het gevoel en de mening van de kijker?

Zoekopdracht (individueel of in groepjes)

Laat leerlingen nu zelf een reclame, krantenkop of nieuwsbericht zoeken waarin framing te zien is. Dit hoeft niet per se over dieren te gaan. Neem hiervoor een stapel kranten en tijdschriften mee naar de les.

- Je kunt er ook voor kiezen de leerlingen een sociale-mediapost of online nieuwsbericht te laten zoeken. Bijvoorbeeld de [#eyeopener-campagnes](#) van Wakker Dier, waarin reclames voor dierlijke producten een diervriendelijke tegenpool krijgen. Pas wel op voor alle bijhorende afleidingen van het online gaan.

Ze beantwoorden kort:

- Wat wordt er geframed?
- Welke woorden of beelden worden hiervoor gebruikt?
- Wat is het effect op de lezer of kijker?

Bespreek klassikaal een aantal voorbeelden.

Opdracht (klassikaal)

Maak samen een lijst met woorden die vaak worden gebruikt om iets positief of juist negatief te framen. Bijvoorbeeld:

- Positieve framing: *duurzaam, natuurlijk, authentiek, eerlijk, dierenwelzijn, lokaal geproduceerd, oma's recept, biologisch, vers, herbruikbaar, groen, kleinschalig, handgemaakt ...*
- Negatieve framing: *chemisch, vet, onnatuurlijk, gevaarlijk, schadelijk, milieubelastend, dierenleed, grootschalig, verslavend, duur, verdrietig, zielig, industrieel, bewerkt ...*

Bespreek welke woorden duidelijk en feitelijk zijn (bijvoorbeeld: *vers*, *chemisch* en *milieubelastend* zijn meetbaar of controleerbaar).

Welke woorden roepen daarentegen vooral een gevoel op, maar zijn vaag of afhankelijk van context? (Bijvoorbeeld: *authentiek*, *zielig*, *groen*.) Wat bedoelen mensen daar eigenlijk mee?

Is *handgemaakt* of *lokaal geproduceerd* eigenlijk altijd 'beter'? En is *bewerkt* of *grootschalig* altijd 'slechter'? Wanneer is iets *zielig* en voor wie? Ga hierover met elkaar in gesprek.